

סכנת הדעות המשובשות בחזות כשרה

מדי שנה בשנה, בימים הסמוכים לימי חגא הלאומי וטקסי הזכרון הלאומיים של מדינת ישראל, צצים 'חרדי מחמד' שעמלים בנחישות 'להסביר' באוזני כל מי שמוכן לתת להם במה, בין בתקשורת הפסבדו-חרדית או בתקשורת חילונית, עד כמה החרדים אינם כה 'שחורים', ועד כמה אינם מתבדלים מהחילוניות, ומשך מוכן כי הם רואים עצמם חלק מכל הטקסים הממלכתיים והחגיגות הלאומיות. הדברים נאמרים תוך השמעת ההסתייגות הידועה, כי כל האמור אינו כולל אי-אלו קבוצות קיצוניות ו/או שמרניות החריות בנוף המיינסטרים, שכביכול רק הם מסתייגים מהטקסים והחגאות הלאומיים.

מצטרפת לכך הידיעה שפורסמה ב'הפלס' השבוע ביום ג', על כך שלראשונה משמש ח"כ של 'דגל' כנציג הממשלה בטקסים הלאומיים של יום הזיכרון, וכפי שנכתב, הדבר מבטא התדרדרות חסרת תקדים של התנועה שנוסדה על ידי רבינו הגדול מרן הגרא"מ שך זצוק"ל, שעזר ללא הרף לצעוד בדרכם של גדולי הדורות שהכריזו מלחמת חרמה נגד התנועה הציונית. (ראה בהרחבה במדור 'על סדר היום' בגליון זה).

הדבר הפך לשיטה ידועה, בפרט במהלך עשרים השנים האחרונות, כאשר כל המבקשים 'לחנך מחדש' את הציבור החרדי, משתמשים לשם כך באנשים בעלי חזות חרדית, באמצעותם קל יותר להטעות את המבולבלים.

בספר 'חתם סופר' על התורה עמד על הארה חיונית בעניין זה. על הפסוקים בפרשת תזריע אותה נקרא השבת, 'וראה הכהן וגו' וטהר את הנגע, כולו הפך לבן טהור הוא, וביום הראות בו בשר חי יטמא' ('ג-יג-ד'), כתב רבינו החת"ס: "אמר על דרך מוסר, כי המצורע הוא מורש בחטאים, אשר בחבורתו יזיק אנשים שילמדו ממעשיו, על כן צייתה התורה להרחיקו מגבול ישראל ולגרשו אל מחוץ למחנה, והנה הרשעים הגדולים המפורסמים ברשע לא יזיקו כל כך בחבורתם, כי ישמרו מהם אנשים צדיקים וטובים ולא יימשכו אחריהם, ואינם צריכים הרחקה כל כך, מה שאין כן אותם שאין תוכם כבדים, מראים עצמם צדיקים והם רשעים גמורים, עליהם אמרו חז"ל (יומא פ"ו) מפרסמים החנפים מפני חילול ד', והם צריכים הרחקה יתירה".

"ועל כן אמר פה הנגע אשר כולו הפך לבן וניכר ונודע רעתו בקהל, הגם כי רע הוא לעצמו, שהרי לכן קראו 'נגע', מכל מקום 'טהור הוא' ואינו טמא לטמא אחרים ואינו צריך שילוח, אך 'וביום הראות בו בשר חי', פירוש: ביום שיתחיל להראות עצמו כצדיק ואיש חי - אז יטמא".

רעיון דומה כתב ב'כלי יקר' ('ג, ז'): "וענין 'מחית בשר חי בשאת' (שם י'), שלמעלה נראה הכשר בריאה ותחתיה תעמוד הבהרת. אולי על צד העונש בא נגע זה על כת החנפים הצבועים המראים את עצמם כשרים מבחון ותוכם מלא מרמות ותוך, על כן בא עליהם מין זה, מדה כנגד מדה".

ידועים דברי 'העמק דבר' לנצי"ב בפרשת השבוע, שעמד על כך שחטא הדעות חמור מחטא התאוות, והדבר נרמז בענין הנגעים שבפרשת השבוע: "'בראשו נגעו', ידוע שצרעת בא על חטא, אבל אינו דומה סיבת חטא צרעת הגוף לצרעת הראש, שצרעת הגוף בא על חטא תאוה המחטיא את הבשר, וצרעת הראש בא על חטא דעות משובשות, ואמר כי אף על גב שסימני קרחת וגבחת הוא כמראה צרעת עור בשר, מכל מקום אות הוא שבא על עוונות שבראש, ונפקא מינה הוא להיזהר ממנו יותר, שמי שיש לו דעות משובשות מחטיא אחרים שמתרועעים עמו יותר מבעלי תאוה".

זהו אפוא הלקח הנוקב מפרשת הנגעים, כפי שעולה מדברי הכלי יקר, החתם סופר והנצי"ב - הזהירות הנדרשת מפני בעלי חזות כשרה אשר אין תוכם כבדים, בפרט ב'נגעי הראש'. הללו, מסוכנים שבעתיים מ'הרשעים הגדולים המפורסמים ברשע', שכן רבים עלולים לטעות ולהמשך אחריהם. בפרט ש'מי שיש לו דעות משובשות מחטיא אחרים שמתרועעים עמו יותר מבעלי תאוה'.

■ מאת י. מן

קהל אלפים צעד ביום שלישי בבני ברק אחר מיטתו של הגאון הצדיק רבי נחום לייב מינקר-בין זצוק"ל מרבני ישיבת 'בית מאיר', דמות הוד שלא מעלמא הדין, ארי במסתרים, נקי נפש וצדיק נשגב, עובד ד' באמת ומצניע לכת עד מאוד, תלמיד מובהק למרן המשגיח דפוני-בז' זצוק"ל והגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל ודבוק כל ימיו בתורתם ומשנתם, שהס-תלק לאחר תקופת חולי ויטורים ביום א' באייר, והוא בשנת הפ"ב לחייו.

בחודש תשרי שנת ת"ש נולד הגאון הצדיק רבי נחום מינקוביץ זצ"ל כבן בכור להוריו שנודעו במסירות נפשם העילאית לתורה ועבודת ד', אביו רבי יהושע בן ציון זצ"ל עלה בגפו מהעיר מינסק שברוסיה, ולימים השתכן בבני ברק בה דבק במרן החזון איש זיע"א והיה מהמתפללים הקבועים במניין שנערך בביתו, ואמו הרבנית יענטא ע"ה לבית קרלנשטיין, נכדת הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצ"ל שניהן כחבר בית הדין של העדה החרדית בראשות מרן הגרי"ח זוננפלד זיע"א.

אופן הצלתו של אביו ממסך

הגאון הצדיק רבי נחום מינקוביץ זצוק"ל

המשפחה לפני רבנו מרן רבי שמואל זצוק"ל, היה מביע את התפעלותו מבית זה שהיה מיוסד על אמונת חכמים פשוטה וכנה, וציות מוחלט לכל הוראות מרן החזון איש ששימש כאורים ותר-מים עבור בני המשפחה.

מרן זצוק"ל היה מספר כי אירע פעם בעת שהתארח בבית, שאחד הילדים נחלה באופן מסוכן עד שהתקבלה הוראת רב העיר כי מדובר בספק פיקוח נפש ועליהם לנסוע לבית החר-לים בשבת. אולם אבי המשפחה נותר רגוע ושלם באומרו שהח-זון איש כבר אמר שהכול יהיה בסדר. "כל אחד היה דואג מאוד לבנו השרוי במצב מסוכן", שח מרן זיע"א, "אולם הרב מינקוביץ היה בעל אמונת חכמים כה חזקה שלא שת לבו לכך".

בבית זה גדל המנוח הצדיק רבי נחום זצ"ל בצילו של מרן החזון איש זיע"א שרוחו חפפה על בני המשפחה. כל חייו היה רבי נחום חוזר במדויק על הוראות ועובדות שחזה בצל הקודש, ורבים מהספרים שיצאו על מרן החזון איש זיע"א הביאו עשרות הנהגות והלכות מפיו של רבי נחום זצ"ל.

זכה הגאון המנוח זצ"ל שאף שמחת בר המצווה שלו <<< המשך בעמ' 10

בשעה שרבי נחום ואחיו נמו את שנתם. ההורים פתחו את הדלת בחשש כבד והופתעו לראות פלוגת חיילים בריטים שהחלו לערוך חיפוש בבית המבודד, לאחר שחשדו שבמקום מסתור זה מוחבאים כלי נשק של אנשי המחתרות.

לבית זה אף היה נוהג רבנו מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל לבוא בימי בחרותו ביומא דפגרא, ולהתארח אצל משפ' קרלנשטיין, שאימם הרבנית עשירה ע"ה לבית פרוש הייתה בת דודתו של אביו מרן הגר"ש אויערבאך זצוק"ל. את השהות במקום היה מנצל מרן זצוק"ל כדי להסתופף בצל מרן החזון איש ולשוחח עמו בלימוד. לימים כשהיו מזדמנים מבני

הברזל הקומוניסטי היה נס של ממש. רבי נחום היה חוזר ומספר כיצד אביו שהיה ילד צעיר שמע את דרשת מרן החפץ חיים זיע"א בבית הכנסת הגדול במינסק, ונ-חרתה בלבו כמכוות אש זעקתו של החפץ חיים שאמר כי לאחר שהקומוניסטים סגרו את תלמו-די התורה יש לזה דין של גזירת שמד, ויש לברוח מרוסיה אפילו בשבת, הדברים חלחלו אל ליבו ולאחר מאמצים אדירים הצליח להדוף את מסך הברזל, להגיע לארץ ישראל ולהקים בית פארות של תורה ויראה.

בשנת תש"ו קבעו הוריו הצ-דקנים את ביתם בלב הפרדסים בני ברק, בהוראת מרן החזון איש זיע"א, אותה קיבלו ללא עוררין ובלא כל חשש מהערבים שסבבו באזור השמם. רבי נחום זצ"ל היה מספר בערגה על אותם ימי קדומים בילדותו בבני ברק של החזון איש, כשהתנים וחיות השדה היו מייללים מעבר לדלת ביתם בשעות הליל ועלטה מוח-לטת שררה בכל הסביבה.

מלבד משפחתם הקטנה ומ-שפחת דודם הגה"צ רבי ירוחם פישל קרלנשטיין זצ"ל שהת-גוררה אף הם באותו בית, לא הייתה נפש חיה בכל הסביבה הקרובה. באחד הלילות נשמעו חבטות עזות מכיוון דלת הבית

■ מאת י. גפן

בירושלים נסתלק לבית עולמו הרב עקיבא אורצל זצ"ל מבית וגן שהיה דמות ודוגמה של יהודי עובד ד' שהקריין על כל סבי-בותיו, הלווייתו התקיימה ביום שלישי ב' דר"ח אייר ונטמן בהר המנוחות.

הרב ר' עקיבא אורצל זצ"ל נולד בז' כסלו תש"ה בעיר באזל שבשווייץ לאביו החבר רבי אברהם אורצל ז"ל, שהיה עמוד התווך של הקהילה החרדית בבאזל, ולאמו הצדקנית מרת בילה ע"ה בת רבי שמשון רפאל ארלנגר ז"ל, בבית שהיה ספוג אהבת תורה ויראת שמים טהורה, והיה מקום של הכנסת אורחים לכל, שם ינק את חינוכו השורשי ואת יראת השמיים הטהורה.

בבחרותו למד בישיבת מר-נטרי ואחר כך בישיבת לוצרן בשווייץ אצל הגאון הגדול רבי משה סולובייצ'יק זצ"ל ומשם גלה למקום תורה לישיבת 'קול תורה' שם התקרב למרן הגר"ש אויערבך זצוק"ל ולרבותיו ראשי הישיבה. במיוחד התקשר בקשר אמין למשגיח הגה"צ רבי גדליה אייזמן זצוק"ל בו היה דבוק כל ימיו. כמו כן, קיבל מוסר ויראת ד' ממרן הגה"צ רבי אליהו לא-פיאן זצוק"ל ומהמשגיח רבי

שלמה וולבה זצ"ל.

בהגיעו לפרקו נישא לאשתו תבלחט"א מרת רבקה תחי' לבית קרנברג מציריך ולאחר חתונתם התגוררו בעיר באזל, משהגיעו ילדיו לגיל חינוך מסר נפשו למען חינוך ילדיו ועזב את משפחתו הרחבה ואת פרנסתו המבוססת ועלה לארץ ישראל להתגורר בש-כונת בית וגן בסמוך לישיבת 'קול תורה', בה קבע את מקום תפיל-תו בשבתות, והמשיך לחיות את אורית הישיבה, והסתופף בצל רבותיו.

היה דבוק במאוד לדורו הגאון הצדיק המקובל רבי חיים אריה ארלנגר זצוק"ל, התייעץ עמו בכל הליכותיו, וסייע רבות בהדפסת ספריו. כמו כן, הוצאת

הר"ר עקיבא אורצל זצ"ל

הספר 'ברכת אברהם' על ספר 'שערי תשובה' הייתה על ידו. עשה תורתו קבע ושקד על תלמודו עם חברות רבות כשהוא מנצל את זמנו לקנות דעת ברחבי התורה, דבק ברבותיו בכל עז וכיבד והוקיר תלמידי חכמים בכל מאודו, קיים "עשה לך רב" והיה בקשר מתמיד עם רבותיו מורי ההוראה שליט"א.

תפילתו הייתה לשם דבר, כמונה מעות, הקפיד להתפ-לל במקומות שהתפילה הייתה במתינות וכוונה והיה מרבה בתפילות על הזקוקים לישועה, מיוחדת הייתה תפילתו בימים הנוראים שבקעה מעומק ליבו והשפיעה על היושבים לצידו.

היה גאון בחסד חיפש ועסק רבות להיטיב, ובייחוד השקיע כוחות רבים בדקדוק הלכה והיה שמח במצוות, ניהל את ישיבת 'זרע יצחק' בהר נוף בנאמנות ובישירות, השקיע רבות כדי שהר"מים בישיבה יקבלו את משכורתם בזמן וגם כשהגיעו המשכורות בבין הזמנים טרח ונסע לבתי הר"מים כדי שיקבלו זאת מיד.

דמותו הקרינה יראת שמיים, והשפיע ברוחו על סביבותיו, עד שכל סובביו קיבלו ממנו ושמעו ממנו דברי חיזוק ויראת ד', ואכן גם הבחורים בישיבות אותם ניהל

<<< המשך בעמ' 10

<< המשך מעמ' 2

נחגגה בצילא דמהימנותא, בחול המועד סוכות תשי"ג, בסוכה שהוקמה על גג ביתו של מרן החזון איש. אחיו הגה"צ רבי דב צבי יבדלחט"א מספר כי מרן זיע"א שאל את הנער אם הכין דרשת בר מצווה, משנענה בחיוב ביקש ממנו החזון איש לומר את הדרשה. כנהוג החל הקהל לשיר באמצע הדרשה, אולם החזון איש ביקש שלא להפריע והאזין לדברי תורתו של הנער עד תומם. לאחר ססיים את הדרשה, בירר החזון איש אם אכן גמר הנער את כל דבריו, ואז פנה לקהל באומרו כי כעת אפשר לשיר.

בגיל בר מצווה החל רבי נחום זצ"ל ללמוד בי-שיבת 'תפארת ציון' בבני ברק, שם דבק במורו ורבו הגאון הגדול רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל ושם נוכחו כולם בכישרונותיו הנפלאים, כשהוא שוקד בכל עוז בתורה ומפנה את כל מרץ נעוריו אך לִקְ-נייני תורה ומוסר. אחיו רבי צבי יבדלחט"א מספר כי בהיותו ילד שאל לתומו את אחד הבחורים בישיבת 'תפארת ציון', מי הוא הבחור הכי טוב בישיבה, ומיד נקב הבחור בשמו של הגאון רבי נחום זצ"ל.

מרן החזון איש היה נוהג לבוא מעת לעת לבחון את תלמידי 'תפארת ציון'. סיפר האח רבי צבי שליט"א כי פעם אירע שהחזון איש שאל את הבחורים הצעירים שאלה למדנית עמוקה ואמר להם שאינו רוצה תשובה, אלא מבקש לדעת מי מהבחורים הצליח להביין את השאלה. רבי נחום היה יחיד בשיעור שאמר שהבין, ואף ביאר זאת באוזני החזון איש שהתבטא כי אכן הבין נכון.

כעבור שנה וחצי בלבד, בזמן קיץ תשי"ד, בהיותו אך בן י"ד שנים ומחצה, התקבל רבי נחום לישיבת פוניבז', לאחר שהבחינו הכול כי אכן מדובר בעלם חמודות בעל מדרגה של ממש, דבק בלימוד התורה בהתמדה מופלאה ויראת שמיים היא אוצרו.

כאן החל פרק מזהיר בחייו, כשהגאון המנוח עלה ונתעלה בכל קנייני תורה, הרווה צימאונו מבארותיהם של מרנן ראשי הישיבה זיע"א, כשהוא קונה לעצמו בקרב בני הישיבה שם טוב, כאחד ומיוחד משכמו ומעלה. בן דודו הגאון הגדול רבי דוב צבי קרלנשטיין זצוק"ל אמר באותה תקופה, כי אמנם יש שידועים לומר חבורות מצוינות, אולם בעל סברא ישרה כמו רבי נחום אין בכל הישיבה.

בעת היותו ספון בהיכל התורה והמוסר הגדול דפוניבז', התדבק רבי נחום בתורתו של מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זיע"א שהכניסו לעולם של יראה, מוסר ועבודת ד' נשגבה. עוד בהיותו בחור צעיר לימים נודע רבי נחום כאחד מגדולי תלמידי המ־שגיח זיע"א, היה עוקב בדקדוק אחר הנהגותיו בעבר־דת התפילה והיראה, ושותה בצימאון צחיחים כל הגה של מוסר שיצא מפיו הקדוש.

לימים היה רבי נחום מהווה תל תלפיות לכל דורשי תורת המוסר של ה'אור יחזקאל', כשהוא דולה ומשקה את מימי היראה הזכים ששאב מבארו של המשגיח, באופן מדוד ומדויק, ומשקה לעדרים של שוחרי יראה ומוסר שהתדפקו על פתחו וביקשו לשמוע דברי אלוקים חיים.

העיד הגאון הצדיק רבי יצחק ירוחם בורודיאנסקי שליט"א כי בעת שהשתתף בכינוסי המוסר של תלמידי די המשגיח, כשהיה רבי נחום מדבר ומביא את דבריו, היה נשמע ממש כמו המשגיח בחיי חיותו. השומ־עים האזינו לדברי רבי נחום באותה הרגשה ובאותו רטט כאילו בעל השמועה המשגיח זיע"א עומד מול עיניהם. הוסיף הגה"צ שליט"א ואמר כי כל זה היה מלבד התמדתו העצומה של רבי נחום בתורה, כפי שנוכח בעת לימודו בישיבה שהיה רבי נחום יושב ולומד כל הזמן ללא הרף.

אחיו יבדלחט"א הגאון רבי אליעזר שליט"א מעיד כי מרן המשגיח היה אף שולח את רבי נחום לשלי־חויות עלומות. באחת מהן נוכח בעודו נער צעיר כשה־תבקש על ידי רבי נחום לנסוע לאדמו"ר מקרעטשניץ זצוק"ל בעיר רחובות לקבוע תור אל האדמו"ר, ולומר

<< המשך מעמ' 2

שמעון שליט"א, מחשובי הלומדים בישיבת מיר ולפ־נים ראש ישיבת 'בית אחיעזר' באשקלון, ולאחר מכן נשא דברי פרידה קצרים המרא דאתרא הגאון הגדול רבי עזריאל אויערבאך שליט"א, באומרו שהיום ראש חודש והנפטר היה איש הלכה לנך לא יספיר, רק ביטא דברי הערכה כי הנפטר היה ספר מוסר לכולנו. לאחר מכן נפדרו ממנו בניו הרבנים הגאונים: רבי אליהו משה שליט"א, רבי שמשון רפאל שליט"א, שנשא

חדשות

הגאון הצדיק רבי נחום מ'ינקוביץ זצוק"ל

לו כי מדובר בשליחות מהמשגיח זיע"א. האדמו"ר

זצוק"ל שהיה ידוע כצדיק ובעל מופת ורבים שיחרו לפתחו, הורה לו לומר לאחיו רבי נחום שיגיד לגבאי שהוא בא בשליחות המשגיח ויוכל להיכנס מיד.

למעלה מיי"א שנים רצופות היה ספון רבי נחום זצ"ל באוהלה של ישיבת פוניבז' כשהוא מוסיף שקידה על שקידתו ויראה על יראתו, הולך ועולה במ־עלות התורה והיראה, עד היותו 'אדם השלם' מופלג בתורה ונודע בצדקותו הטהורה. אחיו שליט"א מעי־דים כי גם בימי בין הזמנים היה צועד לישיבה ולומד מבוקר עד ליל בהתמדה מופלגת עד מאוד.

בחודש סיון תשכ"ה הקים רבי נחום את ביתו, בית גדול לתורה ועבודת ד', עם רעייתו הרבנית שרה תליט"א בת הגאון רבי דוד ירמיהו דרבקין זצ"ל, כשהוא ממשיך בדרכו אף בשנות נישואיו כבימי בח־רותו ואינו מבקש לעצמו מאומה כי אם למלאות רצון קונו.

עם כל גדלותו בתורה וצדקותו העצומה, היה הולך ומצניע עצמו בצורה מופלגת ביותר. בנעימותו ופש־טותו היטיב להסתיר את דרגתו הגבוהה. פעמים היה מתבטא "אני רוצה להיות מנוצח ולא מנצח" וזו היתה דרכו כל חייו. כך נחבא והתהלך בצידי דרכים ורק מי שהתבונן היטב בהליכותיו לעומקן הבחין כי מדובר באדם גדול בגאונותו וצדקותו.

כל ימיו התרחק מלשון הרע וממחלוקת כבורח מן האש ואף יותר מכך. אחיו הג"ר אליעזר שליט"א מעיד כי שמע ממנו התבטאות נדירה ממנה השתמע שמעולם לא נכשל אף באבק לשון הרע !; אכן כל מי שדיבר עמו על נושאים ציבוריים או פרטיים יודע לומר שרבי נחום היה משתמט ומעלים את עצמו מהמקום לו רק חשש שעלולים להגיע לאיזה שהוא דיבור אסור או סרך של מחלוקת.

דף חדש במסכת חייו נפתח בשנת תשמ"א כשהחל ללמוד בכולל האברכים שעל ידי ישיבת 'בית יהודה' בראשות הגאון הגדול רבי מיכל פיינשטיין זצוק"ל. רבי נחום קבע עצמו במקום התורה והפך להיות אבן יסוד בכולל המפואר שגדולי תלמידי החכמים איוו לשכון בו.

החל מאותה תקופה נקשרה נפשו בנפש מורו ורבו הגאון הגדול רבי מיכל זצוק"ל, והוא לא מש מתוך אוהל רבו, נשא ונתן עמו בתורה, כיבדו ושי־משו בכל כוחו, ליווהו בכל מקום ומקום וינק ממנו תורה ויראה, לצד עובדות רבות בניחות בית בריסק ששמע מרבו ולמד מהן תורה ומוסר. התבטאויות מפליגות נשמעו מפיו של רבי מיכל זצוק"ל על תלמידו אהובו רבי נחום. אחד האברכים בכולל העיד כי שמע מפיו של רבי מיכל אמירה מרטי־טה, וכך היו דבריו: "כאן בעולם הזה רבי נחום מינק־ר ביץ משמש אותי, ואילו בעולם הבא זה יהיה להיפך..." מלבד זאת היה רבי נחום זצ"ל מאיר פניו לכל אדם ומשוחח עם כולם בפשטות בלתי מצויה ובנעימות שלא ניתנת לחיאור. אברכים צעירים שהגיעו ללמוד בהיכל הכולל הגדול, היה רבי נחום עם כל שנותיו ניגש אליהם ומשוחח עימם בחיבה, מדרך ומכוון אותם במקום החדש, ואף מציע ללמוד בחברותא לה־כניסם לתוך נבכי הסוגיות, משל לא היה מבוגר מהם ביובל שנים.

את מקום תפילותיו קבע רבי נחום זצ"ל משך למעלה מיובל שנים בהיכל הישיבה הגדולה ד'בית מאיר', שם זכו בני הישיבה הקדושה לדורותיה להת־בשם מאורחותיו של צדיק, לשמוע ממנו דברי תורה ומוסר, הלכות והנהגות לרוב, ולינוק מדמותו המאירה שהקרינה קדושה וטהרה על כל סביבותיה.

מורנו ראש הישיבה הגאון הגדול רבי זלמן רוט־ברג זצוק"ל היה מכבדו ביותר ונשמעו מפיו ביטויים מיוחדים עליו, ואמר שבזכות שלושה צדיקים עומדת הישיבה, ואחד מהם הוא הגאון המנוח זצ"ל. כן היה נוהג להיוועץ עמו בענייני הלכה בסדרי התפילות

והמנהגים. לעיתים בזמנים מיוחדים היו שומעים ממנו בני הישיבה דרשות של מוסר, והוא היה מצטט מיד בת־חילת דבריו את רבו מרן המשגיח דפוניבז' זיע"א בדברי מוסריו כצורתן בשעת אמירתן. מחזה נאדר היה לראות בלילות שבת קודש אחר תפילת מעריב, כשהגאון הגדול רבי זאב שפירא שליט"א היה בא למקומו של רבי נחום, מאחל לו את ברכת השבת, ומבקש לשמוע מאמרותיו של המשגיח על ענייני הפרשה ורבי נחום היה נענה על אתר בחפץ לב.

לא ניתן לתאר את אוירת הקדושה המרטיטה ששררה בהיכל הישיבה בימים הנוראים, בימי חג הסוכות, וביום שמחת תורה, ובשאר ימות השנה, כש־דמותו של רבי נחום זצ"ל השפיעה על בני הישיבה ומרוממת אותם לגבהים רוחניים כבירים. רבים מהם היו ניגשים אל רבי נחום בכל עת מצוא, מבקשים את ברכתו ונעזרים בעצתו.

על כגון דא ניתן רק לצטט מתוך ההספד הנרגש של יבדלחט"א ראש הישיבה, הגאון הגדול רבי צבי רוט־ברג שליט"א, שבקול בוכים פתח ואמר על רבי נחום את המילים שמכילות את ההספדים כולם: "כתלי בית המדרש ויכיחו..." הם סספגו את המחזות הנא־דים משך יובל שנים, הם לבדם יכולים לומר ולדבר. אף בתקופת השנה האחרונה, כשמגפת הקורו־נה פשטה והפילה חללים רבים ל"ע, היה רבי נחום בחולשת כוחותיו טורח ובא אל בית המדרש דישיבת 'בית מאיר', כשהיה ניכר עליו גודל שמחתו להסתופף בנחלת בית ד'. בימים הנוראים של שנה זו, ואף ביום הושענא רבה, התחזק רבינחוםוהגיע אל הישיבהועורר את התרגשותם של בני הישיבה והמתפללים הרבים. לאחרונה התפרסם ברבים קטע מתוך הספר 'מעשה איש' שנכתב על פי עדותו של רבי נחום בשם אביו, ובו נאמר כי בזמנו בעת שהתפשטה מגפת שיתוק הילדים פולוי ופגעה בילדים רבים רח"ל, קמה בהלה גדולה. רבים היו מתרחקים מכל מי שעלה עליו חשד שמא נחלה במחלה. היו הורים שפחדו לשלוח את ילדיהם לחיידרים ובאו לשאול את מרן החזון איש כדת מה לעשות. רבי נחום סיפר כי החזון איש פסק נחרצות: "שלא יהיה שום ביטול תורה, ולא להפסיק את הלימוד בחיידרים".

במחצית השנה האחרונה נחלה רבי נחום ומצבו הבריאותי ידע עליות ומורדות. תפילות נרגשות נערכו לשלומו בהיכל ישיבת 'בית מאיר' ובציון מרן החזון איש. אך לדאבון לב נגזרה הגזירה וביום א' באייר יצאה נשמתו בטהרה.

במסע ההלוויה שיצא מביתו ברחוב חידושי הרי"ם בבני ברק השתתפו קהל המונים בראשות גדולי תלמידי החכמים שליט"א שביכו את לכתו של צדיק נשגב ועובד ד' בכל נפשו ומאודו.

הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'בית יהודה' פתח את שורת ההספדים באומרו שרבי נחום זצ"ל שימש את האבא הגאון הגדול רבי מיכל זצוק"ל שימוש אמיתי, הוא היה דוגמה חיה של דברי חז"ל "שייף עייל ושייף נפיק ולא מחזיק טיבותא לנ־פשיה". הוא הוסיף לומר כי רבי נחום היה 'בן עולם הבא' - כאן בעולם הזה הוא היה בן עולם הבא, וציטט את אביו זצוק"ל שאמר עליו כי הוא אחד מל"ו צדי־קים שבדור.

אחיו הגה"צ רבי דוב צבי מינקוביץ שליט"א מרבני ישיבת בית מאיר, אמר כי כל ימי חייו של אחיו רבי נחום זצ"ל היו כל מעשיו שווין לטובה - בענייני הלכה עשה בדיוק כפי שנכתב בשולחן ערוך בלא לסטות כהוא זה, ובענייני עבודת ד' צעד כל חייו בדרכו של מרן המשגיח זיע"א בדיוק כפי שלמד ממנו. מביתו יצאה מיטתו לעבר ישיבת 'בית מאיר', שם הספיד עליו מספד גדול בקול בוכים ראש הישיבה ד'בית מאיר' הגאון הגדול רבי צבי רוטברג שליט"א. בדבריו אמר הגאון הגדול שליט"א כי אמנם היום

הר"ר עקיבא אורצל זצ"ל

ישראל מאיר שליט"א, מחשובי האברכים בשכו־נת רמת שלמה ומרכיץ תורה בעיר ביתר; רבי חיים אריה שליט"א, מחשובי האברכים בכולל 'אהל תורה' שעל ידי תלמידי ישיבת בריסק; בנו רבי יום טוב ליפא שליט"א, ר"מ בישיבה הגדולה כיסלון; בנו הרב דוד יהודה שליט"א, מחשובי האברכים בכולל 'עטרת שלמה' רמת בית שמש; בנו הרב פינחס

ראש חודש, אבל על רבי נחום אין כלל שאלה שמותר להספידו כדין חכם בפניו. האמת שהיה צריך להכ־ניס את המיטה של רבי נחום לתוך בית המדרש, אבל אני פוחד ממנו, מהקפידא שלו. כשנפטר משה רבנו ע"ה כל חלקי הבריאה הספידו אותו, חז"ל אומרים שהארץ אמרה עליו "ישר באדם אין" - על רבי נחום אפשר להגיד "ישר באדם אין" כי לאחר כל חייו נשאר ישר באדם.

כתוב שהקב"ה שש ושמח בכוא אליו נפש נקי וצדיק, צדיק אולי אנחנו יודעים מה פירושו, אבל נקי איננו יודעים להגדיר. את הנקיות של רבי נחום אי אפשר לתאר. היום רגילים אנשים לומר תארים 'צדיק הדור' 'פוסק הדור' וכדו' על רבי נחום אפשר לומר בפה מלא 'נקי הדור'!

הוא היה תלמיד חכם מופלג מאוד מאוד, הן בי־גיעת התורה והן בעומקה של תורה. אף אחד לא ידע מזה כי הוא לא רצה שיידעו, היה ארי במסתרים, וכך היה רצונו ושאיתו. הוא היה 'גשר' שחיבר מרבותיו לדורות הקודמים, והוא העביר את זה בצורה הטובה והנעלה ביותר.

הגאון הגדול שליט"א דיבר בקול בכי על חסרו־נו של הנפטר זצ"ל בין כתלי הישיבה: עד לא מזמן היה לנו בית מדרש עם רבי נחום, ועכשיו יש לנו בית מדרש בלי רבי נחום. אני מדבר כעת אל בני הישיבה ואומר להם, אפשר עדיין לתפוס משהו מדרגותיו, רבי נחום עוד פה וכעת זהו הרגע האחרון שאפשר עוד לתפוס ממעלותיו. 'כל מאן דהוה באשכבתיה דרבי מזומן לחיי העולם הבא'.

מישיבת 'בית מאיר' המשיך מסע ההלוויה לעבר ישיבת 'בית יהודה', שם פתח הגאון רבי דוד פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת 'בית יהודה' בדברי הספד ואמר כי רבי נחום זצ"ל היה מנעוריו ירא אל־קים ועובד ד', וכל חייו כולם שווים לטובה עד לימיו האחרונים. האבא זצוק"ל אמר עליו דברים גדולים ונוראים שאני מפחד לחזור עליהם. כאן בבית המדרש סמכנו על ההוראות שלו.

בתפילת 'בריך שמי' אומרים "אנא עבדא דקוב"ה דסגינדא קמיה וכו' בכל עידן ועידן" - הוא היה עבד ד' 'בכל עידן ועידן' בכל המצבים והתקופות, עבד ד'! גם אצל אבא זצוק"ל ראו איך שעמד כעבדא קמיה מריה. אבי מורי זצוק"ל אמר לי "רבי נחום לא חושב בכלל על ה'זיך', ה'עצמו' לא קיים אצלו בכלל בשום חלק בעבודה, לא בבין אדם למקום ולא בבין אדם לחברו". מבני ברק יצא מסע ההלוויה לעבר בית החיים סגולה בפתח תקווה, שם נטמן רבי נחום זצוק"ל עם דמדומי חמה, כשהמונים מלווים אותו עד סתימת הגולל בראשות ראש ישיבת 'בית מאיר' שליט"א וממאנים להיפרד מדמותו הגדולה של הנפטר זצוק"ל.

דברי פרידה נרגשים נשא אחיו הגאון רבי אליעזר מינקוביץ שליט"א מראשי ישיבת 'שיח יצחק' כשב־קול בכי סיפר כיצד היה הנפטר בצדקותו עמוד התפ־לה ורבים שיחרו לפתחו, הייתי רגיל לבקשו שיתפלל עלינו בכל עת צרה וצוקה ואין נסתדר כעת בלי התפ־לות שלו, והזכיר כי כך התבטא מרן המשגיח זצוק"ל אחרי שנפטר אחד הצדיקים שהיה מתפלל בישיבה, ואמר המשגיח בערב ראש השנה בשיחה כי מה נענה ליום הדין ואין לנו בשנה זו את התפילות של האי צדיק. אחרון המספידים בנו הרה"ג רבי צבי שליט"א שהזכיר בדבריו את אמרתו של מרן רבי ישראל סלנטר זיע"א, כי עיקר עבודת האדם היא לעבור את שבעים שנותיו מבלי לפגוע באיש, וכך היה אבא זצ"ל, שעליו ניתן לומר בפה מלא כי מעולם לא פגע באיש !

הותיר אחריו דורות ישרים מבורכים, אחיו הגה"צ רבי דוב צבי שליט"א, מרבני ישיבת 'בית מאיר'; אחיו הגאון רבי אליעזר שליט"א, מראשי ישיבת 'שיח יצחק'; חתנו הרב הגאון רבי יעקב ויינגולד שליט"א, מרבני כולל רשב"י, בנים נכדים ונינים ההולכים בדרכו, והמוני בני תורה שוחרי תורה ומוסר המבכים מרה את הסתלקותו.

.ת.נ.צ.ב.ה.

שלום שליט"א, מחשובי האברכים בשכונת קריית יובל. בנותיו וחתניו הרבנים הגאונים רבי אהרן לנג שליט"א, מחשובי האברכים בשכונת רמות בירוש־לים; רבי מרדכי ברנט שליט"א, מחשובי האברכים בשכונת ברכפלד במודיעין עילית; רבי מרדכי אור־נטון שליט"א, משכונת בית וגן; רבי יצחק אלהנן דויטש שליט"א, מבית שמש; ורבי מרדכי לופיאן שליט"א, משכונת בית וגן.

.ת.נ.צ.ב.ה.